

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ Й КУЛЬТУРИ

УДК 378.147 : 811.112.2

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ РЕЦЕПТИВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Соломко З. К.

fantasie@ukr.net

Київський національний лінгвістичний університет

Дата надходження 16.01.2018. Рекомендовано до друку 15.03.2018.

Анотація. Статтю присвячено комп'ютерним технологіям формування у майбутніх юристів професійно орієнтованої німецькомовної рецептивної лексичної компетентності під час їхньої самостійної роботи з використанням електронного посібника. Уточнено зміст і структуру рецептивної лексичної компетентності. Висвітлено роль навчальної автономії студентів як основи процесу й результату ефективної самостійної роботи. Виділено навчальні стратегії, які оптимізують процес формування рецептивної лексичної компетентності. Розглянуто особливості організації самостійної роботи з використанням електронного посібника. Проаналізовано лінгвістичні особливості мови права й правничої лексики. Визначено етапи формування орієнтованої рецептивної лексичної компетентності під час самостійної роботи. Запропоновано підсистему комп'ютерних вправ, які реалізовано в авторському електронному посібнику "Deutsch für Jurastudenten".
Ключові слова: майбутні юристи, професійно орієнтована рецептивна лексична компетентність, самостійна робота, навчальна автономія, рефлексія, навчальні стратегії, електронний посібник.

Соломко З. К. Киевский национальный лингвистический университет

Компьютерные технологии формирования у будущих юристов немецкоязычной рецептивной лексической компетентности в процессе самостоятельной работы

Аннотация. Статья посвящена компьютерным технологиям формирования у будущих юристов профессионально ориентированной немецкоязычной рецептивной лексической компетентности в процессе их самостоятельной работы с использованием электронного пособия. Уточнены содержание и структура рецептивной лексической компетентности. Освещена роль учебной автономии студентов как основы процесса и результата эффективной самостоятельной работы. Выделены учебные стратегии, которые оптимизируют процесс формирования рецептивной лексической компетентности. Рассмотрены особенности организации самостоятельной работы с использованием электронного пособия. Проанализированы лингвистические особенности языка права и правовой лексики. Определены этапы формирования профессионально ориентированной рецептивной лексической компетентности во время самостоятельной работы. Предложена подсистема компьютерных упражнений, реализованных в авторском электронном пособии "Deutsch für Jurastudenten".

Ключевые слова: будущие юристы, профессионально ориентированная рецептивная лексическая компетентность, самостоятельная работа, учебная автономия, рефлексия, учебные стратегии, электронное пособие.

Solomko S. Kyiv National Linguistic University

Computer technologies for forming prospective lawyers' receptive lexical competence in the process of self-study work

Abstract. Introduction. The article is devoted to information and communication technologies of forming and improving prospective lawyers' receptive lexical competence in the process of self-study work with electronic

textbook. **Purpose.** The content and structure of the professionally oriented receptive lexical competence have been observed. The interrogation of students with the aim of clarification of their attitude to the learner autonomy and their knowledge of learning strategies which are necessary for the forming and improving German professionally oriented receptive lexical competence has been carried out. **Methods.** The levels of learner autonomy have been described. Specific features of the electronic textbook's use for the self-study activity's organization have been in the focus. **Results.** The linguistic specific features of the law and judicial vocabulary have been analyzed. The professional oriented receptive lexical competence formation stages, as the result of the self-study activity, have been defined. **Conclusion.** The contents and structure of an electronic textbook for developing and improving professionally oriented lexical competence have been specified. A special electronic textbook "Deutsch für Jurastudenten" has been created.

Key words: professionally oriented receptive lexical competence, self-study work, learner autonomy, learning strategies, prospective lawyers, electronic textbook.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти в Україні на принципово нових соціально-економічних засадах, а також розширення міжнародних стосунків України зумовлюють посилену увагу суспільства до підвищення загальноосвітньої, фахової, комунікативної компетентності майбутніх фахівців, забезпечення їхньої конкурентоспроможності. Визнання Україною юрисдикції Європейського суду з прав людини, підписання й ратифікація Європейської конвенції й інших міжнародних договорів вимагають підготовки нового покоління юристів, які мають досконало володіти не лише англійською, а й німецькою мовою (НМ) як однією з робочих мов Ради Європи й Європейського суду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування іншомовної лексичної компетентності (ЛК) досліджувалась у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як В. О. Артемов, Л. В. Банкевич, І. В. Баценко, І. М. Берман, І. Л. Бім, В. А. Бухбіндер, Н. І. Гез, Ю. В. Гнаткевич, В. С. Коростельов, Б. А. Лапідус, Б. С. Лебединська, Е. В. Мірошніченко, О. П. Петрашук, С. М. Степашенко, О. Б. Тарнопольський, Н. С. Форкун, О. В. Чічкова, О. М. Шапов, С. П. Шатілов, К. Aguado, R. Carter, B. Dahlhaus, R. Ellis, R. Gairns, D. Gardner, V. Henriksen, V. Hufeisen, V. Laufer, M. Lewis, I. Nation, G. Neuner, N. Schmitt та ін. Зокрема І. В. Баценко, М. О. Бурлаков, Б. С. Лебединська дослідили способи й прийоми розкриття значень іншомовних слів, призначених для рецептивного засвоєння студентами; І. Л. Бім, Ю. В. Гнаткевич проаналізували дію лексичного механізму в різних видах мовленнєвої діяльності; В. С. Коростильов, Е. В. Мірошніченко вивчили процес оволодіння студентами лексикою з урахуванням закономірностей породження мовленнєвих висловлювань; О. Б. Тарнопольський, Ю. В. Гнаткевич дослідили питання інтенсифікації навчання іншомовної фахової лексики в нелінгвістичному закладі вищої освіти; Н. С. Форкун, Б. С. Лебединська розробили типи й види вправ для навчання студентів нелінгвістичних закладів вищої освіти термінологічної лексики; С. М. Степашенко визначила критерії й описала процедуру відбору лексичних одиниць (ЛО) для формування словника-мінімуму. О. М. Шапов розробив методику взаємопов'язаного формування лексичних навичок і навчання читання. О. Є. Сиземіна й І. Є. Зуєва запропонували комунікативно спрямовану методику розвитку ЛК, а також підсистему вправ для формування аудитивної компетентності. К. Агвадо (K. Aguado), Б. Хенріксен (V. Henriksen), Б. Лауфер (V. Laufer) вивчили питання розподілу ЛО до активного й пасивного словників. Б. Дальхаус (B. Dahlhaus) дослідив методи й прийоми запам'ятовування нових ЛО.

Незважаючи на увагу вчених-методистів до питань формування іншомовної ЛК, на теперішній час недослідженим залишається розроблення методики формування професійно орієнтованої ЛК у читанні й аудіюванні, зокрема в руслі сучасних теорій автономії тих, хто навчаються, та розвитку навчально-стратегічної компетентності (НСК) як однієї з її важливих складових.

Мінливість і швидкий розвиток сучасного світу вимагають підготовки фахівців, здатних до навчання протягом усього життя, до постійного вдосконалення набутих знань, навичок

і вмінь. Значні можливості у формуванні готовності й прагненні випускників до постійного самовдосконалення й самоосвіти відкриває самостійна робота (СР), яка не лише сприяє оволодінню майбутніми юристами рецептивною лексичною компетентністю (РЛК), а й забезпечує студентів досвідом самостійного позааудиторного учіння, яке сприяє розвитку НСК і навчальної автономії студентів (Майєр, 2009, сс.103-108).

Проблемі організації СР з іноземної мови (ІМ) присвятили свою увагу І. П. Задорожна, І. О. Зимня, Л. С. Каменська, Н. Ф. Коряковцева, А. В. Конишева, Т. В. Литвинова, В. В. Луценко, Ю. І. Пассов, О. М. Пряхіна, І. А. Рапопорт, Г. А. Турій, R. L. Allwright, G. Bechtold, L. Dickinson, E. Esch, C. Gascoigne, H. Holec, D. Little, J. Lompscher, H. Meyer, L. Murphy, R. Oxford, G. Schneider та ін. Науковці дослідили окремі аспекти організації СР з ІМ, зокрема вивчили методику організації СР студентів молодших курсів факультетів ІМ (Капаєва А. Є.); управління самостійним учінням дорослих з оволодіння ІМ (Бурденюк Г. М.); розвиток навчальної автономії студентів мовних спеціальностей (Трофимова Л. В.); організацію СР з використанням мовного портфеля (Ягельська Н. В.); теоретико-методичні засади організації СР майбутніх учителів з оволодіння англійською комунікативною компетентністю (Задорожна І. П.). Не лишились поза увагою питання організації СР під час вивчення ІМ в нелінгвістичних закладах вищої освіти (Єлізаров А. С.); управління СР студентів нелінгвістичних факультетів з метою оволодіння фаховою лексикою (Литвинова Т. В.); організації СР в умовах особистісно орієнтованого навчання (Луценко В.В.) і під час комунікативного навчання ІМ у нелінгвістичному закладі вищої освіти (Каменська Л. С.).

Попри значний інтерес дослідників до проблеми, на сучасному етапі відсутні дослідження щодо організації СР майбутніх юристів для формування професійно орієнтованої РЛК, зокрема з використанням комп'ютерних технологій (КТ). Сьогодні більше не стоїть питання про доцільність їх застосування, навпаки, розглядається проблема їх ефективного інтегрування в процес навчання ІМ, зокрема в СР студентів. Серед ефективних засобів КТ для організації СР майбутніх юристів є електронний посібник (ЕП) (Бігич та ін., 2012, сс. 56-67).

В останні роки досліджено створення комп'ютерних програм для навчання ІМ (П. Г. Асоянц, Є.О. Власов, А. В. Долина, Т. І. Коваль, О. А. Палій, В. П. Свиридчук, Г. А. Чекаль).

Отже, потреба суспільства в підготовці кваліфікованих юристів з високим рівнем сформованості іншомовної комунікативної компетентності, зокрема професійно орієнтованої РЛК і НСК, недостатня теоретична розробленість педагогічних передумов організації СР студентів та їхньої навчальної автономії, а також недостатня наукова дослідженість методики організації СР майбутніх юристів у процесі формування професійно орієнтованої РЛК і НСК з використанням ЕП обумовили **актуальність** статті.

Мета статті полягає в представленні розробленої методики формування професійно орієнтованої РЛК і НСК майбутніх юристів у їхній СР з використанням авторського ЕП "Deutsch für Jurastudenten".

Основні результати дослідження. Вивчення питання формування ЛК, зокрема професійно орієнтованої ЛК і РЛК як її складової, свідчить, що переважна більшість вітчизняних дотичних робіт належить до минулого століття. Досліджень методики навчання, вивчення й оволодіння фаховою ІМ у рамках формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності в контексті сучасних підходів до автономії й рефлексії тих, хто навчаються, бракує.

Методика навчання фахової ІМ має, передусім, урахувати досвід вивчення дисциплін з фаху на початкових курсах. Важливим фактором формування професійно орієнтованої РЛК є оволодіння спеціальними стратегіями і прийомами навчання, які входять до складу НСК.

НСК відіграє важливу роль для формування РЛК, проте її завдання в СР набагато ширші, оскільки вона значною мірою сприяє розвитку навчальної автономії студентів. Завдяки

відповідній організації СР на початковому ступені вивчення фахової ІМ можливо досягти лише частково самостійної автономії (за класифікацією І.В. Лукши) (Лукша, 2008, сс. 4-8), оскільки більшість студентів не здатна навчатись з повною автономією, а система шкільної освіти в Україні сьогодні не зорієнтована на автономне навчання. Лише невелика кількість студентів навчається справді активно, виявляючи ініціативу в плануванні, організації й реалізації їхнього власного учіння. Більшість студентів навчається пасивно, слідуючи інструкціям і виконуючи завдання, які вони отримують від викладачів або з підручників.

Виокремлений І.В. Лукшою рівень частково самостійної автономії має градації відповідно до ступеня керування позааудиторною СР студентів: частково самостійний рівень навчальної автономії I з *максимальним* ступенем керування; частково самостійний рівень навчальної автономії II з *мінімальним* ступенем керування.

Найрелевантною для ефективного вирішення досліджуваної проблеми є класифікація, запропонована П. Біммель й У. Рампільйон (Bimmel, 2000). До навчальних стратегій віднесено стратегії самостійної семантизації ЛО, опрацювання їхньої звукової й графічної форм, запам'ятовування нових ЛО (мнемотехніки), здогадка про значення невідомих ЛО, комбінування ЛО в словосполучення, використання ЛО у висловлюваннях на рівні речення й мінітексту, які оптимізують формування лексичних навичок (Олійник, 2012, сс. 242-246).

Отже, основною метою СР з ІМ майбутніх юристів є не лише оволодіння професійно орієнтованою РЛК засобами формування НСК, але й розвиток навчальної автономії студентів, їхньої готовності до здійснення самоосвітньої діяльності впродовж усього життя.

Складовими РЛК є лексичні знання, рецептивні лексичні навички й мовна усвідомленість, які безпосередньо пов'язані з лінгвосоціокультурною компетентністю й НСК. Забезпечення ефективного функціонування РЛК на необхідному рівні можливе за умови формування у студентів здатності до автономного навчання й уміння здійснювати рефлексію лексичного оформлення мовлення, а також процесу оволодіння РЛК.

Завдання формування німецькомовної професійно орієнтованої РЛК студентів – майбутніх юристів передбачають формування навичок адекватного розпізнавання й розуміння ЛО активного, пасивного й потенціального словників у процесі читання й аудіювання: 1) співвідносити звуковий / графічний образ слова із семантикою; 2) семантизувати ЛО (з урахуванням їхньої синтагмової, фразової й понадфразової єдності), 3) об'єднувати (інтегрувати) лексичні значення в ході розуміння думки; 4) диференціювати схожі за звуковою / графічною формою ЛО за їхніми інформативними ознаками; 5) визначати графічний образ ЛО на основі слухо-моторного образу, слухо-моторний образ слова на основі графічного образу; 6) користуватися словотворчою й контекстуальною здогадками; 7) здогадуватися під час читання й аудіювання про значення ЛО потенціального словника; 8) встановлювати відношення (без)еквівалентності між ЛО німецької й рідної мов.

Підмова права характеризується низкою лінгвістичних і лінгвосоціокультурних особливостей. Продуктивним способом формування німецькомовної правничої лексики є конверсійні утворення. 3-поміж форм конверсії (субстантивация, вербалізація, ад'єктивация, адвербалізація) в досліджуваній лексиці особливою активністю відзначається субстантивация, що зумовлено найбільшою цінністю іменників з метою предметної номінації. Характерною ознакою мови права вважається тенденція абрєвіації (Шаблій, 2010, сс. 67-82).

Навчальним матеріалом для формування РЛК слугують окремі слова/словоформи, вільні й сталі словосполучення, речення й тексти для читання й аудіювання. Основу масиву відібраних ЛО на рівні слова й словосполучення складає словниковий мінімум, укладений авторами підручників і робочих програм для засвоєння ЛО на аудиторних заняттях (Лісная, 2006, сс. 3-6). Додатковим критерієм відбору використано критерій потенційної здогадки, за допомогою якого відібрано 90 ЛО потенціального словника, які студенти фактично не вивчають на аудиторних

заняттях, але які вони можуть зрозуміти під час читання й аудіювання, розпізнавши терміни-інтернаціоналізми, встановивши схожість коренів зі словами рідної мови, використовуючи контекстуальну здогадку.

Спільними критеріями відбору німецькомовних текстів для читання й аудіювання слугують: автентичність; наявність фахового лексичного матеріалу для розширення комунікативних можливостей майбутніх юристів; доступність і посильність; відповідність текстів темам, що опрацьовуються на практичних заняттях з НМ; насиченість текстів відібраними ЛО; співвіднесеність типів текстів із видами читання/аудіювання; наявність матеріалу для порівнянь, рефлексії, використання навчальних стратегій з акцентуванням на деяких відмінностях (Липская, 2007, сс. 149-153).

Тексти для формування професійно орієнтованої РЛК різняться за обсягом друкованого тексту (до 1,5 сторінки) й тривалістю звучання аудіотексту, яка обмежується певною кількістю речень і невеликих за обсягом автентичних текстів тривалістю 2-4 хвилини. Для презентації текстів обрано відеофонограми (ВФГ) як ефективний засіб моделювання іншомовної комунікації. Критерії відбору ВФГ передбачають також урахування умов їх пред'явлення (наявність мовців різного віку, соціального стану) й темпу мовлення (типовий середній темп мовлення німців – 100-110 слів/хв.). Різниця в кількості відібраних текстів (10 для читання і 4 для аудіювання) зумовлена особливостями початкового ступеня навчання ІМ в нелінгвістичному закладі вищої освіти.

Підсистема комп'ютерних вправ для формування професійно орієнтованої РЛК і НСК майбутніх юристів з використанням ЕП “Deutsch für Jurastudenten” складається із трьох груп вправ: А і Б для формування професійно орієнтованої РЛК і В для формування НСК. Групи А і Б складаються з трьох пар підгруп вправ (А1, Б1; А2, Б2; А3, Б3) відповідно до етапів навчання іншомовної лексики: І етап – презентація / семантизація й первинне закріплення нових ЛО; ІІ етап – автоматизація мовленнєвих дій студентів з новими ЛО в читанні й аудіюванні на рівні слова, вільного / стійкого словосполучення, речення; ІІІ етап – удосконалення професійно орієнтованої РЛК на рівні тексту. Група В містить рефлексивно-аналітичні вправи для формування НСК.

Оскільки НСК оптимізує процес формування й удосконалення професійно орієнтованої РЛК, ураховується експліцитний спосіб формування НСК (Бориско, 2001, сс. 131-148], який передбачає окрему групу спеціальних вправ для формування НСК, результати виконання яких, на відміну від імпліцитного способу, аналізуються і фіксуються у навчальному щоденнику (НЩ). Імпліцитний спосіб не є оптимальним варіантом для нелінгвістичного закладу вищої освіти.

Групи й підгрупи вправ у ЕП “Deutsch für Jurastudenten” об'єднано в три частини як складові навчального блоку: “Lexikalische Übungen”, “Leseverstehen”, “Hörverstehen”. До складу ЕП входять додаткові блоки для оптимізації й інтенсифікації процесу позааудиторної СР: вступний, інформаційний, довідковий і блок для формування НСК. До складу останнього входять рефлексивно-аналітичні вправи, реалізовані в НЩ, завданням якого є розвиток процесу рефлексії й організації власного учіння, що сприяє розвитку навчальної автономії студентів (Соломко, 2012, сс. 297-303)

Приклади вправ навчального блоку й блоку для розвитку рефлексії першого етапу.

Приклад 1. Цілі: формувати навички самостійної семантизації правничої лексики за допомогою контексту, тлумачення, підбору синонімічних й антонімічних термінів, формувати вміння здогадуватися про значення нових ЛО шляхом словотворення.

Завдання: Прочитайте подані слова. Які з них ви вже знаєте, а які для вас є невідомими? Позначте відомі вам слова й перекладіть їх рідною мовою.

Навчальна підказка: Згадайтеся про значення слів із лівої колонки за допомогою підказок, навівши курсор на червоні позначки. Інтернаціоналізми, пояснення в контексті, синоніми та антоніми допоможуть!

die Politik	bekannt	<input type="text"/>	unbekannt
meine Rechte und Pflichten	bekannt	<input type="text"/>	unbekannt
die Ausbildungszeit	bekannt	<input type="text"/>	unbekannt
die Rechtswissenschaft	bekannt	юридична освіта	unbekannt
das Juristenausbildungsgesetz	bekannt	<input type="text"/>	unbekannt
das Grundgesetz	bekannt	<input type="text"/>	unbekannt

Студенти працюють з НЩ, розробленим у двох варіантах, залежно від ступеня керування самостійною навчально-пізнавальною діяльністю й процесом формування рефлексії. Ведення НЩ передбачає підготовку студентом самозвіту викладачеві в зазначені терміни. Приклад НЩ №1 з максимальним ступенем керування і №2 з мінімальним ступенем керування, в яких реалізовано рефлексивно-аналітичний тип вправ, виділено на основі запропонованого додаткового критерію щодо наявності рефлексії.

Приклад 2. Мета: формувати навички самоконтролю набутого рівня сформованості професійно орієнтованої РЛК і рефлексії власної навчально-пізнавальної діяльності.

Завдання: Прочитайте навчальну підказку до вправи й проаналізуйте її щодо застосування у процесі виконання лексичних вправ. Заповніть НЩ.

<p>Навчальний щоденник 1 <i>Необхідне підкресліть!</i> Що вам допомогло у самостійному розкритті значень поданих слів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - слова, відомі зі школи; - я вивчив і запам'ятав їх на аудиторних заняттях; - слова-інтернаціоналізми; - можливість виведення складного слова зі значень його складових; - здогадка шляхом використання широкого контексту / синонімів, антонімів; - переклад рідною мовою за допомогою словника. <p>Як ви думаєте, чому ви помилилися в перекладі деяких слів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - не уважно слухав на аудиторних заняттях та недовчив слова; - слова мають складний переклад; <p>слова оманливо схожі за формою/звучанням рідною мовою і мають інше значення в німецькій мові “хибні друзі перекладача”.</p>	<p>Навчальний щоденник 2 <i>Власні міркування запишіть!</i> Які слова ви визначили як невідомі? Наскільки великою є різниця між поданими словами в німецькій і рідній мовах? Як багато ви зустріли слів, які не мають аналогів в рідній мові? Як ви думаєте, що є тому причиною? Які слова ви впізнали за допомогою рідної мови, завдяки чому? Чи отримали ви задоволення від власного результату виконання вправи, націленої на розвиток самостійної семантизації слів? Чому (ні)? ви скористались підказкою до початку роботи чи проігнорували її? Чому (ні)?</p>
---	--

<p>Що слід зробити для подальшого уникнення помилок під час самостійної семантизації слів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - читати навчальні підказки? - запам'ятовувати синонімічні й антонімічні ряди? - здогадуватися про значення слів за допомогою інтернаціоналізмів / контексту? - користуватися словниками? <p><i>Бажаю успіхів!</i></p>	<p>Підказка не потрібна чи вона є несуттєвою під час виконання вправи. Чому (ні)?</p> <p>Якщо підказка вам допомогла, прочитайте підказку наступного разу!</p> <p><i>Бажаю успіхів!</i></p>
--	---

Модель організації СР для формування у майбутніх юристів професійно орієнтованої РЛК і НСК з використанням ЕП містить розподіл годин відповідно до етапів, мети й видів СР, а також уточнення видів роботи й особливостей її реалізації в комп'ютерному середовищі. Запропонована методика потребує приблизно 30 годин СР, що становить близько 3/7 від загальної кількості часу, відведеного для СР студентів у першому семестрі (75 годин). Ураховуючи низку чинників (мету учіння студентів, їхні індивідуальні психофізіологічні особливості, бажаний рівень володіння РЛК, час на планування, самоконтроль і ведення НЩ), мінімально необхідний час для СР з формування РЛК з використанням ЕП становить близько 20 год.; резервна кількість годин в середньому становить 3,3 години на кожну підгрупу вправ.

Опитування студентів – учасників експериментального навчання – підтвердило доцільність (76%) використання розробленого ЕП “Deutsch für Jurastudenten” як основного засобу організації СР майбутніх юристів з формування РЛК. Водночас 8% студентів частково утрималися від відповіді, чи хочуть вони в подальшому працювати з ЕП, а 16% були проти СР з ЕП.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, формування у майбутніх юристів професійно орієнтованої РЛК під час їхньої СР передбачає використання комп'ютерних технологій, засобом реалізації яких слугує ЕП “Deutsch für Jurastudenten”.

Перспективним напрямом подальших досліджень може стати розроблення підсистем вправ для формування інших мовних компетентностей майбутніх юристів у руслі сучасних теорій автономії.

ЛІТЕРАТУРА

- Бігич, О. Б., Борецька, Г. Е., Бориско, Н.Ф., Гапонова, С. В., Майєр, Н. В., Ніколаєва, С. Ю. ... Шукліна, С. І. (2013). *Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій*. Київ, Україна: Ленвіт
- Бігич, О. Б., Волошинова, М. М., Мацнєва, О. А., Руснак, Д. А., Метьолкіна, О. М., Окопна, Я. В., ... Коробейнікова, У. І. (2012). *Електронні засоби навчання іноземних мов студентів: досвід розробки й апробації: колективна монографія*. Київ, Україна: КНЛУ.
- Бориско, Н. Ф. (2001). *Сам себе методист, или Советы изучающему иностранный язык*. Киев, Украина: Фирма “ИНКОС”.
- Лісна, М. І. (2006) Проблема безеквівалентної лексики в лексикографії. *Вісник Харківського університету імені В.Н.Каразіна*. – № 745, серія Філологія, 49, 3-6.
- Липская, И. И. (2007) Отбор содержания учебных материалов для обучения общению на французском языке в административно-правовой сфере в языковом вузе. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*, 48, 149-153.
- Лукша, И. В. (2008). *Языковая лаборатория как средство оптимизации учебной автономии в мультимедийном профессионально ориентированном контексте (на примере факультета иностранных языков педагогического вуза)* (Автореферат кандидатской диссертации). Государственный университет им. М. В. Ломоносова, Москва, Российская Федерация.

- Майєр, Н. В. (2009). Автономія навчальної діяльності студента у процесі самостійного оволодіння франкомовним діловим писемним спілкуванням майбутніми документознавцями з використанням дистанційних технологій. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія*, 16, 103-108.
- Олійник, Т. І. (2012) Мовний портфель у початковій школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 101, 242-246.
- Соломко, З. К. (2012) Зміст та структура електронного посібника для формування лексичної компетентності майбутніх юристів у самостійній роботі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія : Педагогічні науки*, 101, 297-303.
- Шаблій, О. А. (2010) Юридичний переклад як фах. *Формула компетентності перекладача. Матеріали міжнародної науково-методичної конференції*, 24 березня 2010 р. (с.с. 67-68). Київ, Україна: НТУУ "КПІ".
- Bimmel, P., & Rampillion, U. (2000). *Lernautonomie und Lernstrategien*. Kassel, Deutschland: Langenscheidtverlag.

REFERENCES

- Bigy`ch, O. B., Borecz`ka, G. E., Bory`sko, N.F., Gaponova S. V., Majyer, N. V., Nikolayeva S. Yu., Shuklina S. I. (2013). *Metody`ka formuvannya mizhkul`turnoyi inshomovnoyi komunikaty`vnoyi kompetencyi: Kurs lekcij*. Ky`yiv, Ukraina: Lenvit
- Bigy`ch, O. B., Voloshy`nova, M. M., Macznyeua, O. A. Rusnak D. A., Met`olkina O. M., Okopna Ya. V., Ky`ry`chenko T. G., Korobejnikova U. I. (2012). *Elektronni zasoby` navchannya inozemny`x mov studentiv: dosvid rozrobky` j aprobacyi: kolekty`vna monografiya*. Ky`yiv, Ukraina: KNLU.
- Bory`sko, N. F. (2001). *Sam sebe metody`st y`ly` sovety y`zuchayushhemu y`nostrannyj yazyk*. Ky`ev, Ukray`na: Fy`rma "Y`NKOS".
- Lisna, M. I. (2006) Problema bezekvivalentnoyi leksy`ky` v leksy`kografii. *Visny`k Xarkivs`kogo univerty`tetu imeni V.N.Karazina. – # 745, seriya Filologiya*, 49, 3-6.
- Ly`pskaya, Y`. Y`. (2007) Otbor sodержany`ya uchebny`x matery`alov dlya obucheny`ya obshheny`yu na francuzkom yazyke v admy`ny`straty`vno-pravovoj sfere v yazykovom vuze. *Visny`k Chernigivs`kogo derzhavnogo pedagogichnogo univerty`tetu. Seriya : Pedagogichni nauky`*, 48, 149-153.
- Luksha, Y`. V. (2008). *Yazykovaya laboratory`ya kak sredstvo opty`my`zacy`y` uchebnoj avtonomy`y` v mul`ty`medy`jnom professy`onal`no ory`enty`rovannom kontekste (na pry`mere fakul`teta y`nostranny`x yazykov pedagogy`cheskogo vuza) (Avtoreferat kandy`datskoj dy`ssertacy`y`)*. Moskva, gosudarstvennyj uny`versy`tet y`m. M. V. Lomonosova, Rossy`jskaya Federacy`ya.
- Majyer, N. V. (2009). Avtonomiya navchal`noyi diyal`nosti studenta u procesi samostijnogo ovolodinnya frankomovny`m dilovny`m py`semny`m spilkuvannyam majbutnimy` dokumentoznavcyamy` z vy`kory`stannyam dy`stancijny`x texnologij. *Visny`k Ky`yivs`kogo nacional`nogo lingvisty`chnogo univerty`tetu. Seriya: Pedagogika ta psy`xologiya*, 16, 103-108.
- Olijny`k, T. I. (2012) Movny`j portfel` u pochatkovij shkoli. *Visny`k Chernigivs`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univerty`tetu imeni T.G.Shevchenka. Seriya : Pedagogichni nauky`*, 101, 242-246.
- Solomko, Z. K. (2012) Zmist ta struktura elektronnoho posibny`ka dlya formuvannya leksy`chnoyi kompetencyi majbutnix yury`stiv u samostijnij roboti. *Visny`k Chernigivs`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univerty`tetu imeni T.G.Shevchenka. Seriya : Pedagogichni nauky`*, 101, 297-303.
- Shabl'ij, O. A. (2010) Yury`dy`chny`j pereklad yak fax. *Formula kompetentnosti perekladacha : Materialy` mizhnarodnoyi naukovno-metody`chnoyi konferencyi*. 24 bereznya 2010 r. (S. 67–68). Ky`yiv: NTUU "KPI".
- Bimmel, P., & Rampillion, U. (2000). *Lernautonomie und Lernstrategien*. Kassel, Deutschland: Langenscheidtverlag.